

5. Горобець М. Конотопська битва 1659 / М.Горобець // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2009. – Т. 5: Кон – Кю. – С. 34-35.
6. Мельник Л.Г. Методика викладання історії в середній школі / Л.Г.Мельник – К.: Вища школа, 1974. – 233 с.
7. Методика использования средств обучения в преподавании истории Под ред. Д.И.Полторака, М.: Просвещение, 1987. – 177 с.
8. Фідря О. Просторова компетенція й картографічні вміння та навички у шкільних курсах історії / О. Фідря, Н. Фідря // Історія в школах України. – 2008. – № 5. – С. 7-12.
9. Вяземский Е.Е. Способы формирования хронологических знаний и умений / Е.Е.Вяземский, О.Ю.Стрелова // История. – 2006 – №23. – С. 37-47.
10. Юнацька В.М. Формування хронологічних вмінь учнів у процесі роботи з хронологічними і синхроністичними таблицями / В.М. Юнацька // Все для вчителя. – 2010. – №4-5. – С. 56-59.
11. Мицик Ю.А. Конотопська битва очима гетьмана Івана Виговського / Ю.А.Мицик // Старожитності – К., 1993. – № 5-6. – С. 2-4.
12. Сокирко О. Триумф в час Руїни. Конотопська битва 1659 р. / О. Сокирко – К.: Темпора, 2008 – 72 с.

REFERENCES

1. Pometun O.I. Methodology of teaching history in school / O. I. Pometun, G. A. O. Freiman. - K.: Genesis, 2009. - 328 p.
2. Komensky Ya.A. Great Didactics / Izbras ped Soch -. Moscow: Enlightenment, 1982. - 303 pp.
3. Tyagol O. A postword to the articles by Matthew Lipman and Mark Weinstein / O.Taglo // Journal of programs for school exchanges. - 2006. - No. 27. - С. 56-57.
4. Bulvinsky AG From the History of the Ukrainian Army and Military Art. The Konotop Battle of 1659 / A.G.Bulvinsky // Ukrainian Historical Journal, 1998. - No. 3-4. - P. 34-35.
5. Gorobets M. Konotop battle 1659 / M. Gorobets // Encyclopedia of history of Ukraine: in 10 t. / Red. V.A. Smoly (head) and others; Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine. - K.: Scientific thought, 2009. - Vol. 5: Kon-Ky. - P. 34-35.
6. Miller L.G. Methodology of teaching history in high school / L.G.Melnyk - K.: High school, 1974. - 233 p.
7. Methodology of using teaching aids in teaching history. Ed. DI Poltorak, Moscow: Enlightenment, 1987. - 177 pp.
8. Fedir O. Spatial Competence and Cartographic Skills in School Curricula of History / O. Fedir, N. Fedry // History in Schools of Ukraine. - 2008.-5. - p. 7-12.
9. Vyazemsky E.E. Methods of formation of chronological knowledge and skills / E.E.Vyazemsky, A.Yu.Strilov // History. - 2006 No. 23. - P. 37-47.
10. Yunatskaya V.M. Formation of chronological abilities of students in the process of working with chronological and synchronous tables / V.M. Juvenile // Everything for a teacher. - 2010. - №4-5. - P. 56-59.
11. Mytsyk Y.A. Konotop battle with the eyes of the Hetman Ivan Vygovsky / Yu.A.Mitsyk // Ancients - K., 1993. - No. 5-6. - pp. 2-4.
12. Sokirko O. Triumph in the time of Ruin. Konotop battle of 1659 / O. Sokirko - K.: Tempora, 2008 - 72 p.

УДК 373.3/5.016:94J004

Кравцов С.С.

НН інституту історії та філософії
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У статті аналізується використання інформаційно-комп'ютерних технологій як одного з ефективних методів навчання історії, впровадження якого дає змогу вчителю чітко виокремити структуру вивчення матеріалу, створити найкращі умови для запам'ятовування, продемонструвати зв'язок теорії з практикою, найповніше розкрити сутність і закономірність явищ і процесів, що вивчаються, підвищити інтерес і мотивацію до навчання історії.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології, урок історії, ефективність навчання історії, мультимедійна презентація.

Кравцов С. Использование информационно-компьютерных технологий на уроках истории.

В статье анализируется использование информационно-компьютерных технологий как одного из эффективных методов обучения истории, внедрение которых дает возможность учителю четко выделить структуру изучения материала, создать наилучшие условия для запоминания, продемонстрировать связь теории с практикой, полнее всего раскрыть сущность и закономерность явлений и процессов, которые изучаются, повысить интерес и мотивацию к обучению истории.

Ключевые слова: информационно-компьютерные технологии, урок истории, эффективность обучения истории, мультимедийные презентации.

Kravtsov S. Use of information technology in history lessons.

The article describes question about use of information technology and material in history lessons and communication with the general presentation, and about increase in efficiency the study the information technologies.

Key words: *the teaching of history, information technologies, opportunities for using information and communication technologies.*

Початок ХХІ століття характеризується входом людства в нову стадію свого розвитку. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед усіма типами навчальних закладів і насамперед перед школою завдання підготовки випускників, здатних адаптуватися до мінливих життєвих ситуацій, самостійно критично мислити, грамотно працювати з інформацією, самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня.

Взагалі, інформатизація суспільства – це глобальний процес у соціумі, особливість якого полягає у тому, що головним видом діяльності у багатьох сферах суспільства є збирання, накопичення, обробка, передачі та використання певної інформації. На наш погляд, особливо важливим з напрямів інформатизації є процес інформатизації освіти, що змушує використовувати інноваційні технології для інтенсивності навчально-виховного процесу, що у свою чергу вирішить проблему розвиваючого навчання та підвищить ефективність у навчанні.

Комп'ютеризацію в сфері освіти її проблеми та перспектив досліджували ряд учених, зокрема Д. В. Алфімов, Б. С. Гершунський, В. Р. Захарова [2], Н. В. Сороко, Л. Я. Угрин та ін.; використання комп'ютера на уроках взагалі Г. М. Алексеєва, П. А. Гевал, Н. П. Дементієвська, О. А. Міщенко [5], Н. В. Морзе та на уроках історії, зокрема Д. Десятов [1], Т. М. Єфименко, О. П. Мокрогуз [6; 7], О. І. Пометун [8], А. В. Фоменко [10], Г. О. Фрейман [8] та ін. Значна увага приділялася використанню матеріалів з історії в мережі Інтернет (І. П. Аносов, В. О. Дрібниця, О. О. Іванов, Г. О. Проценко, Г. І. Цимбаленко, В. М. Щербаченко) та застосуванню педагогічних програмових засобів з історії Т. В. Ладиченко [3], О. О. Мандрика [4] В. В. Снагощенко [4]; на комп'ютерні технології з метою професійної підготовки вчителів звертали увагу Н. П. Дементієвська, Н. В. Морзе О. А. Худобець [11] та ін.

Мета статті – обґрунтувати використання ІКТ на уроках історії як засобу підвищення ефективності уроку історії.

Історія застосування інноваційних технологій на території нашої країни розпочалася у 70-х роках минулого століття. Проте, ще сьогодні вони не досягли ефективного застосування у навчанні. Причиною тут є як об'єктивні так і суб'єктивні чинники. Наприклад, В.Р. Захарова в своїй роботі «Інформаційні технології в освіті» позитивними сторонами застосування інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) вважає:

- Використання ІКТ допомагає забезпечити тісну взаємодію між викладачем і учнем навіть в умовах дистанційної освіти.
- ІКТ розширюють можливості освітнього середовища як різноманітними програмними засобами, так і методами розвитку креативності учнів (моделюючі програми, пошукові, інтелектуально-навчальні, експертні системи, програми для проведення ділових ігор).
- Новий зміст освіти створює додаткові можливості для стимулювання допитливості учня. Одним з таких стимулів є можливість задовольнити свою цікавість, завдяки можливостям мережі Internet.
- Створювані на сайтах навчальних закладів персональні web-сторінки педагогів надають додаткові можливості для того, щоб показати учням свої творчі розробки та матеріали [5; 9].

Сьогодні в школі навчається покоління дітей, для яких смартфон чи планшет, є звичайною, повсякденною річчю і вони не уявляють свого життя без цих гаджетів. Діти вже швидко опановують навички користування технологіями, і завжди у курсі будь-якої новизни електроніки. Але, на жаль, читання книжок відходить на другий план. Не можна забувати про те, що у майбутньому можлива повна відмова від книжок, та перехід до більш зручних гаджетів, що завдяки своїм технічним можливостям легко вміщують величезний обсяг інформації. Більшість учнів початкової школи вже мають певні навички роботи за комп'ютером і без проблем можуть щоденно використовувати його. Але проблема полягає у тому що більшість батьків вважають, що гаджет – це іграшка, і купуючи його вони навіть не уявляють якому ризику піддають своїх дітей. Дитину потрібно навчити користуватися цим, адже при не належному використанні комп'ютера можуть виникнути труднощі у розвитку підростаючого організму. При неправильному користуванні комп'ютером, у дитини можуть виникнути погіршення зору, деформація хребта, адже зазвичай батьки не приділяють необхідної уваги дітям, і використовують гаджети, як «няньку». Батькам потрібно захистити дитину від усіх прихованих небезпек Всесвітньої мережі, необхідно вести серйозний контроль за іграми, в які дитина грає і сайтами, які дитина відвідує в Інтернеті. Нам здається, що на сьогодні, це є однією з найголовніших соціальних проблем. Підростаючих дітей, вже прийнято називати «поколінням-Z». До нього належать народженні після 2000-го року. Це діти які народилися у цифровому світі, у світі без меж, правда, часто цей світ обмежений екраном монітора. Вражає, але дитина віком 8-10 років вже має свій смартфон [9].

Важливу роль, сьогодні відіграє вчитель, який повинен навчити правильному користуванню дитину, проводити неодноразові бесіди на тему шкідливості соціальних мереж, відео-ігор та Інтернету у цілому. Також необхідно показати на власному прикладі усі цікаві можливості комп'ютера, який зацікавить та навчить так, що дитина почне виявляти зацікавленість до уроку. Навчання з правильним використанням ІКТ сприяє

підвищенню інтересу школярів до уроку, до кращого засвоєння інформації. Уроки із застосуванням комп'ютерів, Інтернету, пристроїв мультимедіа та іншим програмним забезпеченням дозволяють поглибити знання, здобути раніше. Адже почувши – забудеш, а побачивши – запам'ятаєш [8, с. 152].

Найбільший прогрес методики навчання, пов'язаний саме з застосуванням техніки в цей процес, зокрема комп'ютерів. Дослідження свідчать, що використання технічних засобів навчання сприяє підвищенню ефективності навчання. У статті «Комп'ютер як засіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії» А. В. Фоменко зазначає: «На сьогодні комп'ютер виступає як принципово новий засіб навчання з широкими можливостями застосування в навчальному процесі і дидактичними особливостями організації самого процесу навчання. Він значно покращує можливості подання навчальної інформації; підсилює мотивацію навчання; пізнавальну активність та самостійність учнів; розширює варіативність навчальних задач; дозволяє якісно змінити процедуру контролю навчальних досягнень та діяльності дітей, забезпечуючи при цьому гнучкість управління навчальним процесом» [10, с.15.]. За своїми функціональними можливостями комп'ютер уже сьогодні може стати практично ідеальним засобом навчання і підвищення пізнавальної активності школярів на уроках будь-якого циклу, однак виникає проблема ефективної реалізації цих можливостей у процесі набуття знань, вироблення навичок і умінь [2, с.32-36].

При використанні інформаційних технологій, можна спостерігати ряд позитивних змін:

Підвищення ефективності навчання:

- індивідуалізації навчання;
- врахування характеристик кожного учня через тестування;
- індивідуальний контроль якості знань

Скорочення часу на навчання:

- зменшення часу на виконання різних технічних операцій ;
- система одразу реагує на допущенні помилки у завданнях;
- швидкий темп навчання, з урахуванням рівня знань учнів.

Разом із цим використання інформаційних засобів значно підвищує інтерес до навчання, підвищує мотивацію за рахунок інформаційної новизни та поєднання більш різноманітних та наочних методів навчання у поєднанні з традиційними.

З точки зору викладання педагогічні програмові засоби дають педагогу наступні можливості:

- реалізувати і розповсюдити у вигляді педагогічних програмних засобів свій досвід викладання, свою модель навчання;
- вивчити досвід провідних у своїй області викладачів;
- підвищити ефективність роботи викладачів за рахунок виконання рутинної роботи за допомогою комп'ютерних засобів в короткий проміжок часу та автоматичній оцінці процесу навчання всіх учнів [11, с.6].

Плануючи урок з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій, вчитель повинен дотримуватися декількох основних принципів:

- принципу науковості, що визначатиме спосіб і критерії добору змісту навчального матеріалу, який повинен відповідати сучасним науковим методам пізнання. Особливу увагу слід звернути на метод системного аналізу, що сприятиме найглибшому пізнанню об'єкта;
- принципу доцільності, який не дозволить перетворити використання комп'ютерних технологій у самоціль. Навчальна діяльність учня повинна мати такий зміст, який найефективніше може бути засвоєний тільки за допомогою комп'ютера;
- принципу систематичності, що передбачає використання комп'ютерних технологій постійно, а не як святкову подію спілкування людини з розумною машиною. Тільки дотримуючись цього принципу можна досягти сформованих практичних навичок в учнів, які стають знаннями в дії;
- принципу активного включення всіх учнів у навчальний процес, що вимагає від учня усвідомлення необхідності активної діяльності і співпраці;
- принципу доступності, що вимагає застосування комп'ютерних технологій як засобу колективної, так і самостійної діяльності учнів. Крім того, цей принцип вимагає використання саме найпростіших комп'ютерних технологій, доступних простому користувачеві комп'ютера [1].

Важливо зазначити, що саме педагог є центровою фігурою навчання, а все навчально-виховне середовище виконує роль допоміжних інструментів для впливу педагога на учнів. Отже, комп'ютер в навчальному процесі пришвидшує реалізацію поставлених цілей, а також призводить до розвитку опосередкованого педагогічного впливу. При цьому визначальна роль за учителем, а комп'ютер при належному використанні повинен стати інструментом, що дозволить поглибити знання та закріпити вміння дітей.

Викладання історії передбачає використання величезної кількості історичних джерел, які не завжди є в шкільних бібліотеках, саме тому важливе й пріоритетне місце у навчальному процесі займає Всесвітня мережа Інтернет.

Інтернет містить як електронні каталоги, створені за традиційним принципом, так і автоматичні пошукові системи, останнім властива оперативність і висока швидкість роботи при великому охопленні

матеріалів. Зазвичай використовують той і інший тип пошукових систем, виходячи з раціональності рішення поставлених завдань [3, с.35]. Можливості Інтернету дозволяють зберегти та передати інформацію, а також дозволяють вийти за межі підручників, доповнити і поглибити зміст, підвищити інформаційну насиченість уроку.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є створення навчальних презентацій, які на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій є одним з найефективніших методів вивчення будь-якого матеріалу. Мультимедійні презентації дозволяють підійти до процесу навчання творчо, урізноманітнити способи подачі матеріалу, поєднувати різні організаційні форми проведення занять з метою отримання високого результату навчання. Мультимедійні презентації надають можливості здійснювати віртуальну взаємодію користувача з об'єктами або процесами пізнання, які знаходять своє відображення на екрані [4, с.65].

За способом використання презентації в основному розділяють на дві групи: презентації для супроводу розповіді чи лекції та індивідуальні проекти. Перша органічно вписується в структуру уроку, супроводжуючи розповідь учителя. Друга є однією з провідних форм особистісно-орієнтованого навчання.

Цінний досвід сучасних уроків з використанням ІКТ має учитель історії Сергієнко В.І., зокрема при вивченні теми «Греко-перські війни в V– IV ст. до н.е.» на уроці всесвітньої історії у шостому класі з використанням мультимедійної презентації:

На початковому етапі учитель визначив мету і завдання уроку, підібрав навчальну і додаткову літературу, підготував конспект уроку, створив на його основі короткі тези, таблиці і схеми, підбір завдань і запитань, ілюстрацій, аудіо- та відеоматеріалів.

На другому етапі – створив мультимедійну презентацію та використав її на уроці. Так, зокрема, вивчаючи зазначену тему, учитель за допомогою мультимедійної презентації відслідковував хід греко-перських воєн, а учні в зошитах заповнили таблицю (вона була відображена на екрані: дати, битва, результат). На основі результатів, представлених у таблиці, учні під керівництвом учителя прийшли до висновку, що незважаючи на те, що військові дії 492 р. до н. е. закінчилися для персів поразкою, Дарій I планує щодо завоювання Еллади не полишив.

Наступні слайди включили інформацію про похід Ксеркса, Марафонську, Фермопільську та Саламінську битви. Згідно представленої інформації, учням пропонувалося проаналізувати вплив цих подій на життя сучасної Греції та світу, а також з'ясувати, як людство береже пам'ять про марафонських героїв. У ході уроку учні обговорювали ілюстрації щодо обмундирування, військової тактики грецького та перського військ.

Наприкінці уроку вчитель, разом із учнями, підбив його підсумки, з'ясовуючи результати греко-перських воєн, дав домашнє завдання [4, с.68].

Ще одним з важливих допоміжних елементів навчання є відео-фільми на уроках історії. Думки з приводу цього елементу уроку поляризуються у викладацькому середовищі. Такі аргументи, як яскравість та емоційність зображення в документальних фільмах сприймається не так жваво. Адже лише підручник повною мірою відображає увесь зміст знань, які повинні засвоїти учні. Але при всьому різноманітті навчальних посібників, у них можна відзначити один серйозний недолік – це відсутність образного, ілюстративного та зорового сприйняття матеріалу. Це позначається на серйозному виснаженні образного мислення учнів. Крім того, підручники історії часто перевантажені складним теоретичним матеріалом, відображаючи різні точки зору з того чи іншого явища, також дуже часто зустрічається проста неграмотність. Тому у кого слабкі запаси теоретичних знань і більше враження на нього справляє картинка, краще переглянути фільм, адже для нього це краще відкладеться у пам'яті. Але, слід пам'ятати, що фільм не містить повноцінного знання, а є лише джерелом, що дає матеріал для роздумів і уяви.

Показ відео-фільму на уроках історії дозволяє:

- зробити урок більш цікавим, занурити учня в атмосферу певної епохи;
- урізноманітнює засвоєння історичних фактів і явищ;
- порівнювати знання людства, накопичені в різні історичні епохи і часи;
- надати змісту творчий, проблемний, дослідницький характер [9].

Іноді учитель зустрічається з проблемами. Одна з таких – це проблема історичної достовірності кіно матеріалу. Показуючи яскраві події минулого, історичні фільми, містять багато художнього вимислу, які часто вступають у протиріччя з історичною правдою. Але використовуватися на уроках історії можуть лише ті художні відеоматеріали, які не суперечать справжнім даним. Особливості застосування кінофільму полягає у тому, що цей урок ведуть «два викладачі» – вчитель та техніка. Звичайно, головним залишається педагог, а техніка допомагає у викладі матеріалу. Проте інколи викладач уступає фільму як джерелу навчальної інформації та як засобу навчання. Наприклад, при вивченні теми з Історії України «Національно-визвольна війна 1648 р.» можна використовувати відеофрагменти з фільму Ігоря Савченка «Богдан Хмельницький». Дуже цікавий та емоційний фільм у поєднанні з достовірними історичними фактами, постає просто незамінним засобом у навчальному процесі. Після перегляду, можна провести самостійну роботу, таким чином закріпивши знання здобуті під час перегляду документального фільму. Необхідно сказати, що техніка повинна застосовуватися в комплексі з традиційними засобами навчання.

Відео-фільми можна використовувати в різні моменти уроку:

- на початку уроку-для актуалізації, мотивації, постановки проблеми;
- в процесі вивчення нового матеріалу – для пошуку необхідної інформації, рішення проблеми, тощо;
- в кінці заняття – для закріплення отриманих знань [4, с.67].

Отже, можна зазначити, що використання нових інформаційних технологій значно поглиблює зміст матеріалу, а застосування нетрадиційних методик добре впливає на формування практичних умінь і навичок учнів в освоєнні історичного матеріалу. Все це можливо лише за наявності компетентного педагога, який як завжди відіграє провідну роль у навчальному процесі.

На наше переконання найбільшу користь інформаційні технології можуть принести саме вчителю історії. Це пов'язано з тим, що урок історії передбачає постійну роботу з наочним матеріалом. Показ фільму, комп'ютерні програмні технології змушують учнів опинитися в атмосфері будь-якої історичної епохи. Широку можливість представляє Інтернет. Вчитель історії може вибрати необхідні для уроку матеріали. Інформація, взята в Інтернеті збільшує обсяг інформації, що дозволяє застосовувати цікаві інтерактивні технології. Сучасні інформаційні технології відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність роботи, дають нові можливості для творчості, та набуття різних корисних умінь і навичок. Нові інформаційні технології не замінюють розповідь учителя і підручників, вони створюють нові можливості для кращого розвитку системи освіти.

Таким чином розвиток суспільства задає необхідність використовувати нові інформаційно-комунікативні технології в усіх сферах життя. Школа повинна йти у ногу з часом, а сучасний вчитель історії повинен бути в курсі усіх історичних, освітніх новин, а головне – використовувати комп'ютер у своїй діяльності, адже завдання школи полягає в тому, щоб виховувати грамотних, критично думаючих громадян, які можуть самостійно здобувати знання.

Перспективи розробки обраної теми можуть бути пов'язані з конкретизацією вікових особливостей учнів, тематичного різноманіття уроків історії тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Десятков Д.Л. Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні історії / Д.Л. Десятков. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 111 с.
2. Захарова В.Р. Інформаційні технології в освіті: [навч. пос. для студентів ВНЗ] / В.Р. Захарова // –М.: Видавничий центр «Академія», 2003. –192 с.
3. Ладиченко Т. Електронний педагогічний програмний засіб з історії – новий крок в оволодінні навчальним матеріалом / Т. Ладиченко // Історія в школах України. – 2005. – № 4. – С. 35-39.
4. Мандрико О.О. Мультимедійна презентація як засіб підвищення ефективності уроку історії /О.О. Мандрико, В.В.Снагощенко // Теорія та методика суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал, вип. 3 /за ред. О.В.Михайличенка. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. – С.65-69.
5. Міщенко О. А. Розвиток мультимедійних засобів навчання в загальноосвітній школі [Текст]: автореф.дис на здобуття наук.ступеня канд. пед.наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О. А. Міщенко. – Харків, 2010. – 20 с.
6. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії / О. П. Мокрогуз. – Харків: Основа, 2010. – 192 с.
7. Мокрогуз О. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні історії /О. П. Мокрогуз // Науковий вісник Миколаївського державного університету: Збірник наукових праць. – Випуск 24 : Педагогічні науки / За заг. Ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Миколаїв : МДУ, 2014. – С. 76-87.
8. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К.: Генеза, 2009. – 328 с.
9. Учитель року. Кращі уроки. Історія України / упор.Н. Клясен. – Х.: «Основа», 2011. – 127с.
10. Фоменко А.В. Комп'ютер як засіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії / А. В. Фоменко // Педагогічна майстерність. –2012– № 3. – С.14-17.
11. Худобець О. А. Активізація інтересу учнів до історії за допомогою комп'ютерних ігор / О. А. Худобець // Історія в середніх і вищих навчальних закладах України. – 2005. – № 2. – С. 2-6

REFERENCES

1. Desiatov D.L. Metodyka vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u navchanni istorii / D.L. Desiatov. – Kh.: Vyd.hrupa «Osnova», 2011. – 111 s.
2. Zakharova V.R. Informatsiini tekhnolohii v osviti: [navch. pos. dlia studentiv VNZ] / V.R. Zakharova // –M.: Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2003. –192 s.
3. Ladychenko T. Elektronnyi pedahohichnyi prohramnyi zasib z istorii – novyi krok v ovolodinni navchalnym materialom / T. Ladychenko // Istoriia v shkolakh Ukrainy. – 2005. – № 4. – S. 35-39.
4. Mandryko O.O. Multymediina prezentatsiia yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti uroku istorii /O.O. Mandryko, V.V.Snahoshchenko // Teoriia ta metodyka suspilnykh dystsyplin: naukovo-pedahohichnyi zhurnal, vyp. 3 /za red. O.V.Mykhailechenka. – Sumy: SumDPU im. A.S.Makarenka, 2016. – S.65-69.
5. Mishchenko O. A. Rozvytok multymediinykh zasobiv navchannia v zahalnoosvitnii shkoli [Tekst]: avtoref.dys na zdobuttia nauk.stupenia kand. ped.nauk: spets. 13.00.09 «Teoriia navchannia» / O. A. Mishchenko. – Kharkiv, 2010. – 20 s.
6. Mokrohuz O. P. Innovatsiini tekhnolohii na urokakh istorii / O. P. Mokrohuz. – Kharkiv: Osnova, 2010. – 192 s.
7. Mokrohuz O. P. Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u vykladanni istorii /O. P. Mokrohuz // Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu: Zbirnyk naukovykh prats. – Vypusk 24 : Pedahohichni nauky / Za zah. Red. V. D. Budaka, O. M. Piekhoty. – Mykolaiv : MDU, 2014. – S. 76-87.
8. Pometun O. I. Metodyka navchannia istorii v shkoli / O. I. Pometun, H. O. Freiman. – K.: Heneza, 2009. – 328 s.
9. Uchytyel roku. Krashchi uroky. Istoriia Ukrainy / upor.N. Kliasen. – Kh.: «Osnova», 2011. – 127s.

10. Fomenko A.V. Kompiuter yak zasib orhanizatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti uchniv na uroках istorii / A. V. Fomenko // Pedahohichna maisternist. –2012– № 3. – S.14-17.
11. Khudobets O. A. Aktyvizatsiia interesu uchniv do istorii za dopomohoiu kompiuternykh ihor / O. A. Khudobets // Istoriia v serednikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy. – 2005. – № 2. – S. 2-6

УДК 37.035:[172.15:355.01]-053.6:[069:37]

Мазний А.В.
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розкрито особливості виховання юного громадянина-патріота через залучення до роботи з музейними експонатами, вивчення історії свого роду та краю. Досліджено та висвітлено можливості реалізації військово-патріотичного виховання засобами музейної педагогіки.

Ключові слова: музей, музейна діяльність, патріотизм, виховання, військово-патріотичне виховання.

Мазний А.В. Военно-патриотическое воспитание молодежи средствами музейной педагогики.

В статье раскрыты особенности воспитания молодого гражданина патриота путем привлечения к работе с музейными экспонатами, изучение истории своего рода и края. Исследованы и освещены возможности реализации военно-патриотического воспитания средствами музейной педагогики.

Ключевые слова: музей, музейная деятельность, патриотизм, воспитание, военно-патриотическое воспитание.

Mazniy A. Military-patriotic education of youth by means of museum pedagogy.

The article reveals the peculiarities of the upbringing of a young patriot citizen through the involvement of museum exhibits, the study of the history of their kind and the region. The experience of realization of military patriotic education by means of museum pedagogy is described.

Key words: museum, museum activity, patriotism, educated-Nation, military patriotic education.

Актуальність дослідження. Музей є важливим засобом навчально-виховної роботи, формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів українського народу. Перемога Революції гідності, прийняття пакету Законів щодо декомунізації суспільного життя сформували умови для відновлення історичної правди про Другу світову війну, давню і новітню історію, надали можливість віддати шану усім борцям за свободу України. Діяльності музеїв сприяє вихованню у дітей та учнів патріотизму, формування національної самосвідомості та високих моральних якостей громадянина України. Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції, тощо. Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети; багатомовністю, полірелігійністю.

Патріотичним основам виховання присвячено багато сучасних наукових досліджень (О. Алексійчук, Ю. Ледняк, Г. Майборода, Ю. Руденко, О. Семашко, В. Стрельчук, І. Таран, О. Тищенко, Т. Турсунов, О. Феоктістова, Т. Чернігівець та ін). Науковці дійшли висновку, що без почуття патріотизму неможливе формування і розвиток у підростаючого покоління поваги до історії, традицій свого народу. Так, педагог О.Г. Стьопіна бачить реалізацію патріотичного виховання на духовних засадах християнства. В.А. Дроговоз наголошує на відродженні військово-патріотичного виховання, духовними основами якого є героїчне минуле України, зокрема Донбасу, героїчні сторінки української армії. Отже, за таких умов патріотичне виховання потребує нових підходів, наповнення його змісту духовними основами, а це в свою чергу потребує виявлення цих духовних основ. Проблема військово-патріотичного виховання відходить своїми коренями в сиву давнину, з початком формування давніх держав. Проте на сьогодні спостерігається підвищена увага до зазначеної проблеми. Військово-патріотичне виховання, його теоретико-методологічні основи розглядаються в літературі та є предметом дослідження філософів, соціологів, педагогів, зокрема в працях Г.С. Сковороди щодо формування людини, спорідненої з природою, К.Д. Ушинського про підготовку всебічно розвиненої людини як мети виховання, І.Я. Франка про виховання через призму сприймання рідного народу, А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського про виховання любові до Батьківщини та наукових здобутках сучасних вчених – І.Д. Беха, А.М. Бойка, С.У. Гончаренка та ін. Існує нормативно-правова база, яка на законодавчому рівні врегульовує питання військово-патріотичного виховання, зокрема: Закон України «Про оборону України»; Закон України «Про музеї та музейну справу»; постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.1999 р., «Про затвердження Національної програми патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства»; Указ Президента України від 25.10.2002 р., «Про Концепцію допризовної підготовки та військово-патріотичне виховання молоді»; розпорядження Кабінету